

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 24 maj 2013

Mål nr

B 238-12

KLAGANDE

IS

Ombud och offentlig försvarare: Advokat C-GS

MOTPARTER

1. Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

2. Mariestads kommun

542 86 Mariestad

Företrädd av åklagaren

SAKEN

Vårdslöst bidragsbrott m.m.

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Göta hovrätts dom 2011-12-14 i mål B 2628-11

DOMSLUT

Med ändring av hovrättens dom ogillar Högsta domstolen åtalet och Mariestads kommuns skadeståndstalan samt befriar IS från skyldighet att betala avgift enligt lagen (1994:419) om brottsofferfond.

För försvaret av IS i Högsta domstolen tillerkänns C-GS ersättning av allmänna medel med 4 518 kr, avseende arbete. Denna kostnad ska stanna på staten. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 903 kr.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

IS har yrkat att åtalet och skadeståndstalan ska ogillas.

Riksåklagaren och Mariestads kommun har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. IS underlät att i en ansökan om försörjningsstöd redovisa att hon fått skatteåterbäring med drygt 10 000 kr. Hennes underlåtenhet ledde till att Mariestads kommun felaktigt beviljade henne 6 029 kr i försörjningsstöd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

2. Frågan i målet är om ISs underlåtenhet att redovisa fullständiga uppgifter ska bedömas som grov oaktsamhet i bidragsbrottslagens (2007:612) mening.

Lagregleringen

3. Den som lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden som han eller hon är skyldig att anmäla enligt lag eller förordning, och på så sätt orsakar fara för att en ekonomisk förmån felaktigt betalas ut eller betalas ut med ett för högt belopp, döms enligt 2 § bidragsbrottslagen för bidragsbrott till fängelse i högst två år. Om brottet är ringa är påföljden böter eller fängelse i högst sex månader.

4. Den som av grov oaktsamhet begår en sådan gärning som avses i 2 § bidragsbrottslagen döms enligt 4 § första stycket samma lag för vårdslöst bidragsbrott till böter eller fängelse i högst ett år. Enligt andra stycket döms inte till ansvar om gärningen med hänsyn till beloppet och övriga omständigheter är mindre allvarlig.

5. När det gäller aktsamhetskravet framhålls i förarbetena till bidragsbrottslagen att det rent allmänt bör kunna krävas att en förmånstagare i samband med en ansökan eller utbetalning så långt möjligt tar del av information som lämnas och kontaktar en handläggare om det är något som förmånstagaren inte förstår eller som ter sig oklart. Trots det upplysnings- och utredningskrav som myndigheterna har, måste utgångspunkten vara att den enskilde förmånstagaren tar ansvar för att de uppgifter som lämnas är korrekta. (Se prop. 2006/07:80 s. 49 f.)

6. De gärningar som i första hand kan anses som grovt oaktsamma är enligt förarbetena sådana där förmånstagaren har lämnat mer påtagligt felaktiga uppgifter som är grundläggande för rätten till en förmån eller för förmånens storlek. Det kan gälla avsevärt felaktiga inkomstuppgifter eller uppenbart felaktiga uppgifter om boende-, familje- och arbetsförhållanden som medför eller kan medföra felaktiga utbetalningar. Straffansvar för grovt oaktsamma gärningar bör i första hand förbehållas sådana beteenden som är ett utslag av

medveten oaktsamhet, men det är inte uteslutet att beteckna även en omedveten oaktsamhet som grov. (Se a. prop. s. 97.)

7. I förarbetena anges beträffande fall då förmånstagaren har underlåtit att anmäla ändrade förhållanden, att utrymmet för att bedöma en omedveten oaktsamhet som grov är begränsat. Om en förmånstagare inte har misstänkt att det uppkommit en anmälningsskyldighet bör han eller hon i regel inte anses ha varit grovt oaktsam. (Se a. prop. s. 84.)

Bedömningen i detta fall

8. IS hade en kort tid innan hon ansökte om försörjningsstöd fått tillbaka drygt 10 000 kr på skatten och var väl medveten om detta. Hon hade tidigare ansökt om försörjningsstöd hos Mariestads kommun. Blanketten för ansökan om försörjningsstöd innehöll en särskild rad för uppgift om belopp och utbetalningsdag för det fall sökanden hade fått överskjutande skatt.

9. IS har berättat följande. Hon och hennes pojkvän ansökte om försörjningsstöd. Det var pojkvännen som fyllde i blanketten. Hon tittade inte så noga på blanketten innan hon skrev under. Hon visste inte att man skulle redovisa överskjutande skatt. Hon kan inte minnas att hon såg en ruta på blanketten för redovisning av överskjutande skatt och kan inte heller minnas att någon sagt till henne att en sådan återbetalning skulle redovisas. Den informationen fick hon först när hon hade flyttat till Töreboda kommun. Hon tog då med sig slutskattsedeln och utbetalningsavin när hon ansökte om försörjningsstöd. Det finns inte någon anledning att ifrågasätta det som IS har berättat.

10. Av utredningen i målet framgår inte att IS kände till att hon var skyldig att redovisa den överskjutande skatten. Det är därmed inte heller visat att hon insåg risken för att de uppgifter hon lämnade var oriktiga. Det var alltså inte fråga om någon medveten oaktsamhet.

11. IS var emellertid oaktsam när hon undertecknade blanketten utan att läsa igenom den ordentligt och utan att kontrollera om skatteåterbäringen skulle redovisas. Utrymmet för att bedöma den oaktsamheten som grov måste dock anses begränsat (jfr a. prop. s. 84). Mot den bakgrunden och med hänsyn till ISs bristande erfarenhet i ekonomiska frågor kan hon inte anses ha gjort sig skyldig till grov oaktsamhet i bidragsbrottslagens mening när hon underlät att lämna uppgift om skatteåterbäringen. Åtalet och skadeståndstalan ska därför ogillas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Ella Nyström, Göran Lambertz, Johnny Herre, Agneta Bäcklund (referent) och Svante O. Johansson
Föredragande justitiesekreterare: Anna Cappelen-Smith